

Nota
Programma van maatregelen
Proefsleuf- en
proefputtenonderzoek

MESSEN MARKT 8
(prov. West-Vlaanderen)

Auteur : Kylian Verhaevert
Bart Bartholomieux

Projectcode: 2022A267

Data uitvoering onderzoek:	13/06/2022 – 01/07/2022
Relevante termen thesauri:	Late middeleeuwen, nieuwste tijd, proefsleuvenonderzoek, proefputten
Alle betrokken actoren:	Kylian Verhaevert, Bart Bartholomieux, Laure Meesen, Christof Vanhoutte
Betrokken personen buiten het project:	/
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

1. Inleiding

Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen op gronden te Mesen Markt, gelegen binnen een archeologische zone waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota (ID 20352)¹ werd in 2021 door Monument Vandekerckhove nv opgemaakt.

In het kader van deze archeologienota werd een bureauonderzoek uitgevoerd. Tijdens dit bureauonderzoek werd het onderzoeksgebied geografisch, geologisch, historisch en archeologisch gesitueerd aan de hand van reeds bestaande bronnen.

Het plangebied situeert zich binnen de dorpskern van Mesen en is gelegen langs de Markt. Op ca. 10466m ten westen van het projectgebied stroomt de Steenbeek, op ca. 1700m ten zuiden van het projectgebied (aan de gemeentegrens van Mesen) stroomt de Douvebeek. Het betreft een relatief vlak gebied. De bodem ter hoogte van het projectgebied staat gekarteerd als bebouwde zone. In de ruimere omgeving van het projectgebied komen matig natte leemgronden van het type Ada voor. Er is geen informatie beschikbaar over de mogelijke bodemerosie op het terrein.

Voor de Romeinse periode is geweten dat Mesen aan een drukke verkeersas lag. Er zijn gekende geschreven bronnen over Mesen vanaf de 11de eeuw. Het is in die periode dat de Benedictijnenabdij ontstond ten zuidwesten van het projectgebied. Rond 1200 zouden voor het eerst stadsgrachten aangelegd zijn, waarbinnen o.a. het projectgebied gelegen was. Bij de aanleg van de tweede stadsomwalling in de 13de eeuw werd uitgebreid naar het noorden. In 1383, 1552 en 1579 zouden felle branden bijna de volledige stad vernield hebben. De oudste geconsulteerde kaart is deze van Deventer (ca. 1560), het projectgebied is er bebouwd op te zien.

Op het projectgebied zelf is nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Archeologische onderzoeken uitgevoerd in de stadskern van Mesen duiden op menselijke sporen vanaf de Romeinse periode, maar vooral uit de middeleeuwen en WOI-gerelateerd. De onderzoeken duiden er ook op dat sporen vanaf de volle middeleeuwen goed en ondiep bewaard zijn gebleven.

Al deze elementen samen maakten dat het projectgebied een zekere archeologische waarde kon hebben waardoor besloten werd om een proefsleuvenonderzoek in uitgesteld traject te

¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/20352>

adviseren. Dit verder onderzoek werd op 13 juni en 1 juli 2022 uitgevoerd in de vorm van een proefsleuf- en proefputtenonderzoek.

2. Gemotiveerd advies

2.1. Volledigheid van het vooronderzoek

Er werden twee proefputten van ongeveer 4 op 4 meter en een proefsleuf met NW-ZO oriëntering en een breedte van 1,8m aangelegd.

In totaal werd 93,65m² van de totale 846m² gesleufd wat goed is voor ongeveer 11,03% van de totale oppervlakte. De proefputten en sleuf waren voldoende verspreid over het onderzoeksgebied en gaven een relevant beeld van de bewaarde sporen in de ondergrond.

2.2. Aanwezigheid van een archeologische site

Binnen het projectgebied is een archeologische site aanwezig.

In de tuinzone werd een 20ste-eeuws ophogingspakket vastgesteld van minstens 1m dik. Daaronder werden sporen uit de late middeleeuwen, vroegmoderne tijd en de eerste wereldoorlog vastgesteld. Daarnaast konden ook 2 paalkuilen onderzocht worden maar door gebrek aan vonstmateriaal konden deze niet worden gedateerd. Verder kon er 1 kuil op basis van het aardewerk in de late middeleeuwen gedateerd worden. Enkele andere kuilen konden in de vroegmoderne tijd gedateerd worden en uit de eerste wereldoorlog werden er, naast oorlogsmunitie, ook enkele bomkraters vastgesteld.

In werkput 3, onder de bebouwing konden drie archeologisch relevante niveau's worden vastgesteld. Het eerste niveau bevindt zich op ongeveer 0,77m diepte en bestaat uit een 20ste-eeuws puinpakket en een 15de-16de-eeuws ophogingspakket. In het recentere pakket bevindt zich een bakstenen goot. Op het tweede niveau, ongeveer 1,10m onder het maaiveld, werd een een laat-middeleeuws of vroegmodern ophogingspakket vastgesteld met daarin drie parallelle greppels. De functie van deze greppels is echter onduidelijk. Uit een van de greppels (SNR 41) kon materiaal worden ingezameld dat deze greppel in de 15de – 16de eeuw plaatst. Vermoedelijk kunnen ook de andere greppels in deze periode gedateerd worden. Parallel aan deze greppels bevindt zich een muur uit ijzerzandsteen. Deze muur was slechts 1 steen hoog bewaard en lijkt lokaal uitgebroken voor de nieuwere bebouwing. Op het derde vlak, ongeveer 1,36m onder het maaiveld werd een kuil aangetroffen die op basis van het aardewerk in de late middeleeuwen te dateren is.

2.3. Waardering van de archeologische site

Het proefsleuvenonderzoek toonde aan dat er zich een archeologische site bevindt binnen het door proefsleuven onderzochte deel van het plangebied maar dat deze niet in gevaar komt door de geplande werken. Enkel aan straatzijde situeert er zich op ca. 77cm onder het maaiveld een archeologisch niveau terwijl de vorstranden van de 30cm dikke betonplaat ca. 80cm diep zullen worden uitgegraven. Ook de riolering zal dieper worden aangelegd. Dit eerste archeologisch niveau is echter van die aard, en de verstoring dermate lokaal, dat verder onderzoek geen relevante kenniswinst zou opleveren.

2.4. Impactbepaling en bepaling van de maatregelen

2.4.1. Impactbepaling

Aan straatzijde zal de funderingsplaat van de nieuwbouw slechtst tot -0,30m onder het maaiveld verstoren. Aan de randen van de plaat, wordt er tot 0,80m onder het maaiveld verstoord.² Daarnaast zal enkel de liftput (-1,50m onder maaiveld) en de riolering lokaal nog dieper verstoren. Dit is echter zeer lokaal van aard.

Het eerste archeologisch niveau aan de straatzijde situeert zich op -77cm onder het maaiveld. Op dit niveau is er sprake van een ophogingspakket, een bakstenen riool en een matig bewaarde bakstenen muur van eerder relatief recente aard. De geplande diepere lineaire (riolering) en puntverstoringen (liftput) worden niet beschouwd als een bedreiging voor het archeologisch kennispotentieel op dit niveau. Het 2de archeologische niveau betreft 15de-16de-eeuwse sporen (greppels en fundering met ijzerzandsteenbrokken) op ca. -1,10m onder het maaiveld. Hier zou enkel de liftput het vlak nog kunnen verstoren. Deze verstoring is echter ingepland ter hoogte van een bestaande kelder. Op basis van bovenstaande zou een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving in deze zone aan straatzijde niet leiden tot een nuttige kenniswinst. Er zou niet meer informatie bekomen worden dan nu reeds met de prospectie bekomen is. Het laatste, 3de vlak tenslotte wordt niet geraakt door de geplande verstoringen.

In de centrale tuinzone zijn de geplande verstoringen minder diep, tot 0,5m onder het maaiveld, waardoor ze nooit buiten de dimensies van een 20ste-eeuws ophogingspakket zullen gaan. Het archeologisch niveau situeert zich daar steeds minstens 1m onder het maaiveld. Enkel lokaal wordt er dieper verstoord met de aanleg van een regenput, tot 2,65m onder het maaiveld. Op deze plek werd in werkput 2 een profiel aangelegd (profiel 5). Dit vertoonde verschillende ongedateerde ophogingspakketten. Ook in vlak werden hier geen sporen aangetroffen.

² Voor de vorstranden en de riolering wordt geen archeologische buffer in rekening gebracht aangezien dit manueel wordt uitgegraven.

Achteraan op het terrein, ter hoogte van werkput 1 en de geplande garageboxen is de geplande verstoring maximaal 0,60m onder het maaiveld. De profielen die hier werden aangelegd tonen echter allen een 20ste-eeuwse ophoging aan die minstens 1m dik is waardoor de eventuele archeologische resten niet verstoord zullen worden.

2.4.2. Bepaling van de maatregelen

Op basis van de bovenstaande impactbepaling wordt beslist dat het archeologisch bodemarchief *in situ* bewaard kan blijven. Het terrein kan worden vrijgegeven voor de verdere werken.

Teneinde het behoud *in situ* te garanderen dient er wel met volgende voorwaarden rekening te worden gehouden bij de geplande werken:

Aan straatzijde (WP3), tot 15m binnen het terrein³, mogen de vlakdekkende verdiepingen niet dieper gaan dan +63,20m TAW. Op die manier is er 30cm buffer met het eerste archeologische niveau op +62,90m TAW. De lokale verdiepingen (vorstranden en de riolering) zullen dit eerste niveau mogelijk net wel aansnijden maar dit zal niet leiden tot een relevant verlies van het kennispotentieel. De geplande liftput is gelegen binnen een reeds aangelegde kelder en zal dus geen verdere verstoring inhouden. De lokale verdiepingen kunnen dus wel uitgevoerd worden mits zij niet dieper gaan dan strikt noodzakelijk.

Centraal en achteraan op het terrein situeert het eerste archeologisch niveau zich op ca. +62,30m TAW in het NW tot +62,50m TAW meer centraal op het terrein. Hier mag niet dieper afgegraven worden dan +62,80m TAW. Op die manier is er steeds een buffer van minstens 30cm die het behoud *in situ* kan garanderen. Uitzondering is het plaatsen van de regenwaterputten. Deze zullen lokaal wel het archeologisch niveau verstoren. Echter werd bij dit vooronderzoek op deze locatie reeds een profiel 5 geplaatst dat enkel ongedateerde ophogingspakketten aantoonde. Ook in vlak werden hier geen sporen aangetroffen. De regenwaterputten kunnen dus geplaatst worden zonder bijkomende maatregelen op voorwaarde dat deze effectief geplaatst worden op de locatie zoals aangeduid op de ontwerpplannen zoals bijgevoegd in archeologienota ID 20352.

Daarnaast wordt ook gewezen op de wettelijke verplichting om bij aantreffen van archeologisch sporen/vondsten tijdens werken, dit te melden aan Onroerend Erfgoed⁴.

³ Gebaseerd op de diepte van de footprint van de nieuwbouw en het zuidelijk einde van sleuf 2.

⁴ Zie artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 5.1. van het Onroerenderfgoedbesluit.